

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”

<https://www.facebook.com/profile.php?id=161037521061610>

“Equality and Justice”

स्वतंत्रता, समानता, भाईचारा

PATIALA On line paper 13 ਅਗਸਤ 2025 ਬੁੱਧਵਾਰ “ਰੋਜ਼ਾਨਾ” ਸਾਲ ਚੌਥਾ w.e.f. 15 August 2022 ਪਟਿਆਲਾ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ- ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ whatsapp. 91-94636-01616 email. hardipchumber57@gmail.com ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ- ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ

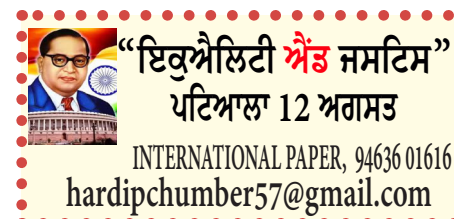
ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦ ਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ

(Google pay 91-9463601616 HARDIP SINGH STATE BANK OF INDIA ACCT NO-10566643658 . IFSC- SBIN0050773

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਨਦਿਆਂ Land Pooling Policy ਵਾਪਸ ਲਈ: ਹਰਪਾਲ ਚੀਮਾ

ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਨੀਤੀ: ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਨੀਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 10

ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ‘ਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਲੋਨੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸਾਨ ਹਿੱਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਸਟੇਅ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਡਰ

ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਥਿਆਏਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ 14 ਮਈ 2025 ਨੂੰ ਐਲਾਨੀ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ

ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ‘ਆਪ’ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਨੀਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਸਟੇਅ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਥਿਆਏਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ 14 ਮਈ 2025 ਨੂੰ ਐਲਾਨੀ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ

ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਹਥਿਆਏਗੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਲ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਥਿਆਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਵੱਲੋਂ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਖਿਲਾਫ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਦਾ ਮਤਾ ਪਰਵਾਨ; ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ

ਬਿਰਲਾ ਨੇ 146 ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਵਾਲੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ; ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੱਕ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਰਹੇਗੀ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (Allahabad High Court) ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਯਸ਼ਵੰਤ ਵਰਮਾ (Justice Yashwant Varma) ਵਿਰੁੱਧ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ 146 ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹੀਬੰਦ ਮਤੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦਿਨ ਵਿਚ ਸਦਨ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੌਰਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਹੰਗਾਮੇ ਕਾਰਨ ਸਦਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਸਦਨ ਮੁੜ ਜੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਸਦਨ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੱਕ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ

ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਮਨਿੰਦਰ ਮੋਹਨ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨ ਬੀ.ਵੀ. ਆਚਾਰੀਆ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ।

ਹੇਠਲਾ ਸਦਨ ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਮੁੜ ਜੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਸਦਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਮੌਨਸੂਨ ਇਜਲਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ 21 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਕਈ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਯਸ਼ਵੰਤ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 124, 217 ਅਤੇ 218 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਵਿਰੁੱਧ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ‘ਤੇ ਕੁੱਲ 146 ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਭਾਜਪਾ, ਕਾਂਗਰਸ, ਟੀਡੀਪੀ, ਜੇਡੀਯੂ, ਜੇਡੀ(ਐੱਸ), ਜਨ ਸੈਨਾ ਪਾਰਟੀ, ਏਜੀਪੀ, ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ (ਸ਼ਿੰਦੇ) ਅਤੇ ਸੀਪੀਐੱਮ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ‘ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

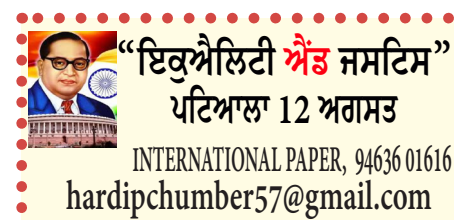
ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ‘ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਅਨੁਰਾਗ ਸਿੰਘ ਠਾਕੁਰ, ਰਵੀ ਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੂਡੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਐਨਸੀਪੀ (ਐੱਸਪੀ) ਦੀ ਸੁਪ੍ਰੀਆ ਸੁਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ

ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਜਾਂਚ ਪੈਨਲ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚਲੇ ਘਰ ‘ਚੋਂ ਨਕਦੀ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ।

ਕਾਬਿਲੇਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸ਼ੀਲ ਨਾਗੂ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਅਨੂ ਸ਼ਿਵਰਾਮਨ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 4 ਮਈ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਸਥਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਸਟੋਰਰੂਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ‘ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ ਨੇ 8 ਮਈ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਜਸਟਿਸ ਖੰਨਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ

ਸਿਰਫ ਆਧਾਰ, ਪੈਨ ਕਾਰਡ ਜਾਂ ਵੋਟਰ ਆਈ.ਡੀ. ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ: ਹਾਈ ਕੋਰਟ

ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ‘ਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ, ਪੈਨ ਕਾਰਡ ਜਾਂ

ਵੋਟਰ ਆਈ.ਡੀ. ਵਰਗੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਉਤੇ ਜਾਅਲੀ ਅਤੇ ਜਾਅਲੀ

ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ, ਪੈਨ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਆਈ.ਡੀ. ਵਰਗੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਿਰਫ ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ

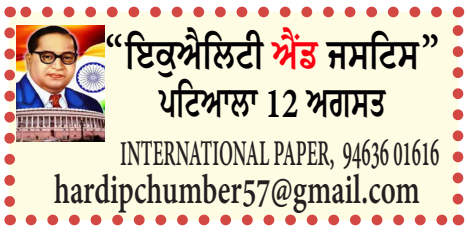
ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ ਬਾਬੂ ਅਬਦੁਲ ਰੌਫ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉਤੇ ਜਾਅਲੀ

ਭਾਰਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ, ਪੈਨ ਕਾਰਡ, ਵੋਟਰ ਆਈ.ਡੀ. ਅਤੇ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਜਸਟਿਸ ਬੋਰਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1955 ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ‘ਚ 1955 ਦਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ।

ਇਹ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਆ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਾਲੇ ਬਾਕੀ ਹੈ- ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ

ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1937 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 7 ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਆਦਿ ਵੀ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਸਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। 1947 ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਉਹ ਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੁੱਝ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਲਾਭ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਜੀਵਨ ਜੀਓ

“ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 14 ਮਈ, 1938 ਨੂੰ ਰਤਨਾਗਿਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਨਕਾਵਲੀ ਵਿਖੇ ਕੌਂਕਣ ਪੰਚਮਹਿਲ ਮਹਾਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 1500 ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ‘ਤੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੁਹਾਂ ਅਤੇ

ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿੰਨਾ ਇਸਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਇੰਨੇ ਚਾਹਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਸਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਗੁਲਾਮੀ ਖਾਤਮਾ ਬਿੱਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਹਾਰ ਵਤਨ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਖਾਤਮਾ ਬਿੱਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੀ.

ਐੱਸ.ਡੀ./-

ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਐੱਸ.ਬੀ., ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. 30 ਮਈ, 19381
ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ

ਨਹੀਂ ਸੀ

“ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 22/23 ਅਕਤੂਬਰ, 1938 ਨੂੰ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਈ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਠਹਿਰਾਅ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ।

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂਧੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗਾਂਧੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਸੀ.ਪੀ. ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਬਈ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਆ ਘਟਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬੰਜਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ, ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਘਰੇਲੂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਐਤਵਾਰ ਦੁਪਹਿਰ, 25 ਦਸੰਬਰ 1938 ਨੂੰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਵਾਮੀ ਸਹਜਾਨੰਦ ਦਾ ਇੱਕ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੇਤਾ, ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ: : “ਮੈਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵਾਂਗੇ।

“ਮੈਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ।”

ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਭੁੱਖੇ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ, ਗਰੀਬ, ਦੱਬੇ-

ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਝੱਲਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਉੱਚ ਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਮਾਤੀ ਮੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਇਹ ਐਲਾਨ ਸਵਾਮੀ ਸਹਜਾਨੰਦ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਇੱਕ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਲੱਖਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਜਾਣੂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਇੰਨਾ ਮਜ਼ਹੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਗ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਮੈਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਸਕਣ। ਜੇਕਰ ਲੜਾਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਈ ਭੰਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੇਕਰ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਅਜਿਹਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਆਂਗਾ।” ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪਰ ਅੱਜ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ? ਕਾਂਗਰਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਵਾਰਥੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ‘ਤੇ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕ ਰਹੀ ਹੈ।

“ਇਸਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਲੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

“ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਖੰਡਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਠਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ

ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰੀਏ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।” “ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਸਹਜਾਨੰਦ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਗਲਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਰਗ ਚੇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅੱਜ ਸਾਡਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਗ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੌਜੂਦਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਢਹਿ ਜਾਵੇਗੀ।

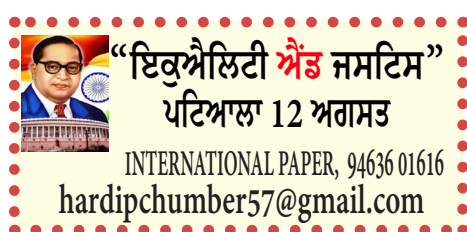
“ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ- “ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਵੀ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼, ਜੋ ਕਿ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣਾ ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, “ਇਸ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੈ।”

ਇਸ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਉੱਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੁਆਰਾ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੁਆਰਾ ਖਾਲੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕੇਗੀ।

ਸਵਾਮੀ ਸਹਜਾਨੰਦ ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਜੋ ਵੀ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਕਰਨ, ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਡੀਜੀਪੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ

ਬਠਿੰਡਾ, 12 ਅਗਸਤ 2025 : ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਡੀਜੀਪੀ ਪੰਜਾਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਅੱਜ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਕੇ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ ਪੰਜਾਬ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਦਾ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ‘ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੌਕਤ ਅਹਿਮਦ ਪਰੇ, ਡੀ.ਆਈ. ਜੀ ਬਠਿੰਡਾ ਰੌਜ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਪੀ ਬਠਿੰਡਾ ਮੈਡਮ ਅਮਨੀਤ ਕੌਂਡਲ, ਐਸਐਸਪੀ ਮਾਨਸਾ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਗੀਰਥ ਮੀਨਾ, ਏਆਈਜੀ ਕਾਊਂਟਰ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਮੈਡਮ ਅਵਨੀਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੀਜੀਪੀ ਪੰਜਾਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਬਠਿੰਡਾ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜ਼ੀਰੋ-ਟੌਲਰੈਂਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਨ.ਡੀ. ਪੀ.ਐਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਤਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ, ਗੈਂਗਸਟਰ ਅਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਅਪਰਾਧ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉੱਭਰ ਰਹੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਡੀਜੀਪੀ

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ‘ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡਰੱਗ ਸਪਲਾਈ ਚੇਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੋੜਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਰੈਂਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਨਾਸ ਸੰਬਧਤ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨੀ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਤਾਜ ਸਜ਼ਦੇ, ਮਿਹਨਤਾਂ ਹੀ, ਜਿੰਦਗੀ ਚ ਰੰਗ ਲਾਉਂਦੀਆਂ।
ਸੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਨੀ ਤਾਜ ਸਜ਼ਦੇ, ਮਿਹਨਤਾਂ ਹੀ, ਜਿੰਦਗੀ ਚ ਰੰਗ ਲਾਉਂਦੀਆਂ।
ਜਿਹਨਾਂ ਦਿਆਂ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਜਨੂੰਨ ਬੋਲਦਾ, ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਦਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ।

ਬਲਾਕ ਐਂਡ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਮੰਦਭਾਗਾ --ਪ੍ਰਵੀਨ ਬੰਗਾ

Unveiling the Truth: Dr. Ambedkar and the Sikhs - Myths, Misconceptions, and the Historical Realities

Few figures in modern Indian history have been as persistently misrepresented as Dr. B.R. Ambedkar, particularly in certain quarters where his legacy is viewed with suspicion or hostility. Among some vocal critics, especially from Punjab, a range of allegations have gained traction. These include the charge that he sought to subsume Sikhism under Hinduism through Article 25 of the Constitution and the Hindu Code Bill, allegedly with the ulterior motive of erasing Sikh identity, traditions, and culture. Some go so far as to accuse him of being anti-Punjab and blame him for the partition of Punjab and its tragic aftermath, citing his 1940 work *Pakistan or the Partition of India* - referred to dismissively and inaccurately as an ‘article’ - as evidence of culpability.

Further claims allege that Explanation II under Article 25 was inserted clandestinely by Dr. Ambedkar after the Constitution had been approved by the Constituent Assembly, and that two Sikh members’ refusal to sign the Constitution was a symbolic protest. Some even go so far as to question Ambedkar’s own identity, falsely asserting that he was not from the oppressed classes but an upper-caste Hindu, and that he was a supporter of Manu Smriti, allegedly seeking to impose its principles on Sikhs through the Hindu Code without consulting them or securing their participation. The absence of a Sikh member on the Hindu Code Bill Drafting Committee and the opposition from some Sikh leaders in Parliament are often cited to support this narrative.

It is further claimed that Dr. Ambedkar, not the Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS), was the one who sought to impose a Hindu Rashtra through a uniform Hindu code. His conversion to Buddhism is dismissed as a mere political stunt, and the constitutional safeguards for the Scheduled Castes and Tribes, including reservations, are mischaracterized as tools of their entrapment rather than empowerment.

These narratives culminate in the allegation that Dr. Ambedkar was forced to resign as Law Minister and MP due to strong Sikh opposition to the Hindu Code Bill, which supposedly aimed to destroy Sikhism by stealthily bringing Sikhs under Hindu law.

This article seeks to critically examine these allegations and distortions in the light of historical records, Constituent Assembly debates, parliamentary proceedings, and Dr. Ambedkar’s own writings and speeches. It aims to uncover the true intent and constitutional rationale

behind Article 25, especially Explanation II, and the Hindu Code Bill, while assessing Dr. Ambedkar’s role as a principled reformer and constitutionalist committed to the vision of “One India, One Nation” founded on the democratic ideals of liberty, equality, fraternity, justice, and dignity for all.

The charge that Dr. Ambedkar sought to subsume Sikhism under Hinduism through Article 25 and the Hindu Code Bill, with the ulterior motive of eradicating Sikh identity, traditions, and culture, reflects a serious misreading and misrepresentation of both the constitutional provisions themselves and of the spirit that informed their framing. It distorts the purpose of Explanation II under Article 25 and the legislative intent behind the Hindu Code Bill, while undermining the vision of the Constituent Assembly and Constitution’s chief architect, Dr. B.R. Ambedkar, who was acutely conscious of India’s religious plurality and committed to safeguarding the rights of all communities. Far from undermining any community’s identity, Ambedkar’s Constitution sought to ensure equality before law and access to public religious institutions without doctrinal imposition. Explanation I explicitly affirms that Sikhism is a distinct and autonomous religion recognizing, for instance, the right of Sikhs to wear and carry the kirpan as part of their religious profession. This recognition alone refutes the claim of any attempt to subsume Sikhism. Thus, Explanation II must be understood in its limited legalistic sense, and not as a denial of religious identity but as a constitutional mechanism to deliver inclusive justice. It upholds, rather than weakens, the commitment to religious freedom and equality. In

fact, it reflects Dr. Ambedkar’s deeper constitutional vision rooted in unity in diversity, and in securing dignity and rights for all, irrespective of religious affiliation.

To appreciate the true intent of these provisions, one must go beyond literalism and examine the constitutional philosophy that shaped them. Explanation II under Article 25 states: In sub-clause (b) of clause (2), the reference to Hindus shall be construed as including a reference to persons professing the Sikh, Jaina or Buddhist religion, and the reference to Hindu religious institutions shall be construed accordingly.” Sub-clause (b) of clause (2) states that nothing in this article shall prevent the State providing for social welfare and reform or the throwing open of Hindu religious institutions of a pub-

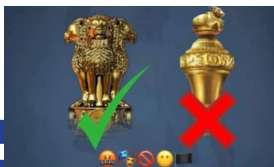
lic character to all classes and sections of Hindus. The careful and objective analysis of the Article and Explanations reveals that inclusion of the Sikh, Jain and Buddhist in the term Hindu is not theological but legal and contextual. It ensures that beneficial legislations particularly those dealing with temple entry, personal laws and religious endowments extend to these communities who historically shared social practices with Hindus. This was a conscious decision to allow the application of reform laws like the Hindu Code Bills to these communities without needing separate legislation for each. The intention was not to homogenize these religious communities but to enable inclusive social reforms without infringing on their religious autonomy.

The original draft Article 19 that became 25 in the final Constitution was extensively debated in the Constituent Assembly on 3rd and 6th December 1948 by members including Prime Minister Jawahar Lal Nehru, T. T. Krishnamachari, K.M. Munshi, Prof. K.T. Shah, Alladi Krishnaswamy Iyer, Dr. Ambedkar, and others. Prof. K.T. Shah suggested to add Jain, Buddhist, or Christian after the word “Hindu” in sub-clause (2) of article 19. He argued that the possibility of all religious institutions being accessible and open for all communities would promote harmony and brotherhood amongst the peoples following various forms of beliefs in this country. Some members expressed fear that it could be perceived as an attempt to undermine the independent religious identities of these communities. In response, Dr. Ambedkar clarified that the inclusion was not theological, but socio-legal. He made it clear that the definition was a matter of practical jurisprudence, not of spiritual homogenization. Explanation II as incorporated in the final Constitution emerged from intense constitutional deliberations with Dr. Ambedkar’s legal acumen guiding the Assembly through the complexities of religious classification, legal pluralism, and social justice. The allegation that Explanation II was clandestinely inserted by Dr. Ambedkar does not stand the test of historical scrutiny. It overlooks the transparent and rigorous deliberations of the Constituent Assembly. Such a charge appears to be based more on conjecture than on credible evidence. The Constitution was formally adopted on 26 November 1949, and the final manuscript in flowing italics containing Explanation II was handwritten by Prem Behari Narayen Raizada (Saxena) and completed on 24 January 1950. It was then signed by

284 members of the Constituent Assembly. The sequence of events clearly reflects the transparency and collective endorsement of every provision, including Explanation II.

It is true that two Sikh members of the Constituent Assembly - Sardar Bhupinder Singh Mann and Sardar Hukam Singh (originally from the Shiromani Akali Dal who joined the Congress Party subsequently) registered their strong objections to the Constitution and declined to sign it, citing various concerns, including the perceived failure to adequately protect Sikh identity and rights. However, it is equally important to recognize that five other Sikh members, namely, Sardar Baldev Singh, Gurmukh Singh Musafir, Joginder Singh, Ranjit Singh, and Suchet Singh Aujla did sign the Constitution, thereby endorsing its principles. Moreover, both Sardar Hukam Singh and Sardar Bhupinder Singh Mann continued to actively participate in India’s democratic and constitutional framework. Hukam Singh went on to serve as Deputy Speaker and then Speaker of the first three Lok Sabhas, and later as Governor of Rajasthan - positions that reflect his acceptance of and contribution to the constitutional order. Likewise, Bhupinder Singh Mann became the finance minister of the then PEPSU (Patiala and East Punjab States Union) State. Their later public service under the Constitution suggests that while they may have initially voiced objections, they ultimately affirmed their commitment to India’s constitutional democracy.

The issue was again discussed at length during the debates on the Hindu Code Bill, which was applicable to Hindus, Sikhs, Jains, Buddhists, and any other person who was not a Muslim, Christian, Parsi, or Jew by religion.² The aim of the Bill was to codify the rules of Hindu law, which were scattered across innumerable decisions of the High Courts and the Privy Council. These decisions formed a bewildering motley for the common man and led to frequent litigation. The Government was, therefore, bound to examine every social institution that existed and see whether it satisfied principles of liberty, equality, and fraternity as enshrined in the Constitution. It was necessary to liberate Hindu women from the perpetual bondage and empower them socially and economically as equal citizens of free India. Originally, the Bill sought to modify and codify the law relating to matters such as women’s rights to property, succession, inheritance, marriage, divorce, maintenance,

adoption, minority, and guardianship. 3 However, due to time constraints, the Prime Minister decided to confine the Bill to “Marriage and Divorce” only. .

Sikh members, Sardar Hukam Singh and Sardar Bhupinder Singh Mann, objected to the clubbing of Sikhs with Hindus, arguing that it diluted Sikh identity and amounted to religious assimilation under Hinduism. Sardar Hukam Singh pointed out that in Punjab, custom was the primary rule of law in matters such as divorce, marriage, succession, inheritance, and wills. The Sikhs solemnized marriages under the Anand Marriage Act, 1909, in which degrees of prohibited relationships were not strictly observed. He feared that customary practices and the Anand Marriage would be rendered invalid under the proposed Bill. .

Sardar Bhupinder Singh Mann urged that Sikhs should be excluded from the Hindu Code, asserting that their secular customs regarding succession, property rights of women, marriage, divorce, and dowry were far more progressive and liberal than the proposed retrograde provisions of the Bill. He quoted the distinguished judge, Dr. Tek Chand, who noted that Jats, particularly Sikh Jats, held very liberal views on marriage-related matters. B.S. Mann insisted that the proposed law effectively amounted to a conversion law for the Sikhs. He moved an amendment accordingly and complained that no Sikh member had been included in the Select Committee on the Bill, nor was Sikh opinion ever consulted on this vital matter. He emphasized that all seven Sikh members in the House had opposed the Bill, and the Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee (SGPC) had also expressed its opposition. He maintained that Sikhs were not Hindus and were not governed, to any significant extent, by Hindu law. .

In reply, Dr. Ambedkar said that it was perfectly legitimate for anybody to put forth his view point, but the tone of Sardar B.S. Mann’s speech was very hurtful and very repugnant. He pointed out that the clause 2 relating to the application of the Code to Hindus, Jains, Buddhists, Sikhs, and others had been discussed for seven days. About thirty amendments to the clause were moved, extensively debated, and the clause, as amended, was passed by the House on 20th September 1951. He noted that it was unparalleled in the history of past legislative assemblies that a single clause was deliberated upon for so long.

Regarding the objections raised by Sardar B.S. Mann and Sardar Hukam Singh, Dr. Ambedkar explained that the application of Hindu law and the Hindu Code to these communities was a historical development. Judicial decisions had long established that, with respect to Hindus, custom would override the text of the Smritis. The Privy Council had ad-

ressed the issue before 1830 and determined that Sikhs were to be treated as Hindus for legal purposes. Sardar Hukam Singh himself admitted that this had never been in doubt.

Dr. Ambedkar further stated that historically, all legislation amending Hindu personal law had been applied to communities judicially recognized as part of the Hindu fold - namely Buddhists, Jains, and Sikhs. Pandit Govind Malaviya, participating in the debate, noted that while Buddhism, Jainism, and Sikhism were distinct religions, they had originated from Hinduism and were part of its broader cultural sphere. Therefore, there was no need to mention them separately.

Addressing the claim that Sikhs were not consulted, Dr. Ambedkar stated that religious consultation had not been a feature of legislative practice. Nonetheless, in this case, consultation had occurred. The Hindu Code Bill was based on the recommendations of the Rau Committee (1941), which had widely publicized its proposals and conducted public hearings across India. .

During its visit to Lahore, Justice Teja Singh submitted a statement as a High Court judge without objecting to the application of the Code to Sikhs. Sardar Harnam Singh, a judge of the Punjab High Court, also raised no objections. Likewise, Sardar Iqbal Singh, a lawyer, did not oppose the Bill. Only Sardar Waryam Singh, Secretary of the Akali Darbar, voiced objections, arguing that Sikhs were more liberal in their customs. After the Rau Committee’s report, the Bill was introduced in April 1947 and circulated among provincial governments. The Punjab Government consulted the judiciary, administration, and religious organizations. Only one - a Hindu organization, responded. . In the light of this, the claim that Sikh opinion was not consulted does not stand up to the evidence on record.

Dr. Ambedkar also clarified in the House that Sardar B.S. Mann’s private concern had been about the Anand Marriage ceremony. He had assured Mann that the Anand Marriage Act would not be abrogated. Regarding Punjab’s customary law, Ambedkar argued that it was, in essence, Hindu law in a simplified form. The Bill did not abolish customs but only restricted the creation of new ones. Addressing the judgment by Dr. Bakshi Tek Chand, Ambedkar clarified that the legal question was whether a marriage between a Jat Sikh and a Mazhabi Sikh was valid. The court had held that both were Shudras under Shastric law and thus, their marriage was legally valid. 1. Given these documented facts, the objections raised by the critics appear unfounded.

The assertion that Dr. B.R. Ambedkar was an upper-caste Hindu who supported the Manu Smriti, and sought to

impose Manu’s laws on Sikhs through the Hindu Code while allegedly aiming to establish a Hindu Rashtra, is patently false and contrary to documented facts. These critics seem not to have consulted the vast literature available on the subject before making such sweeping and unfounded claims. Dr. Ambedkar was born into an untouchable community and was treated as such throughout his life. He fought tirelessly against caste oppression, dedicating his life to the annihilation of untouchability, caste, and caste-based discrimination. To understand the falsity of such allegations, one must read his autobiographical account Waiting for a Visa 11, along with authoritative biographies, Constituent Assembly and Parliamentary debates, and his voluminous Writings and Speeches.

The allegation that it was not the Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS), but Dr. B.R. Ambedkar who intended to impose a Hindu Rashtra through a uniform Hindu Code, is entirely divorced from reality; it is more a work of imagination than of evidence. Had the critics taken the trouble to consult the extensive literature, debates, and Dr. Ambedkar’s own writings, particularly ‘The Philosophy of Hinduism’ (BAWS, Vol. 3), ‘Annihilation of Caste’ (BAWS, Vol. 1), ‘Riddles of Hinduism’ (BAWS, Vol. 4), and ‘Who Were the Shudras and Who Were the Untouchables?’ (BAWS, Vol. 7), they would not have even contemplated such a claim, let alone made it.

Dr. Ambedkar emphatically rejected the Hindu social order as propagated in the Vedas, Smritis, and Puranas. He not only denounced Manu Smriti, but sharply criticized the entire corpus of Hindu scriptures for upholding a rigid and unjust social hierarchy. For him, the true path to social reform lay in the annihilation of caste and the rejection of the sanctity of Hindu Shastras. He declared: “If you wish to bring about a breach in the system, then you have got to apply the dynamite to the Vedas and the Shastras, which deny any part to reason and morality cNothing else will prevail.” 12

A devotee of Buddha, Kabir and Phule, and worshipper of learning, self-respect, and character, Dr. Ambedkar represented an ideal personality and a leader of high moral character. He encapsulated his social philosophy in three powerful words ‘Liberty, Equality, and Fraternity.’13 His lifelong struggle was devoted to establishing a democratic, secular, and egalitarian society, and to building India as a strong nation of one people. This vision culminated in the

drafting of the Indian Constitution, a document he fathered with these principles at its core. To label such a man as a proponent of a ‘Hindu Rashtra’ is not just false - it reflects an ulterior, malicious intent.

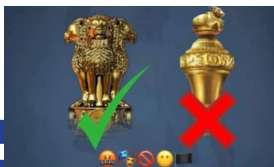
The claim that Dr. Ambedkar was a

supporter and promoter of Manu Smriti, and that he intended to enforce it upon the Sikhs through the Hindu Code, is either an expression of ignorance or deliberate misrepresentation. He unequivocally condemned Manu Smriti. He wrote: “There is no code of laws more infamous regarding social rights than the Laws of Manu. Any instance from anywhere of social injustice must pale before it.” He viewed Manu Smriti as the ideological core of orthodox Hinduism, a doctrine that in his words was: “inimical to equality, antagonistic to liberty, and opposed to fraternity.” He further denounced it as “unhuman and unmoral,” and said its chaturvarnya theory “deadens, paralyses, and cripples the people from helpful activity.” Considering Manu Smriti a symbol of injustice, cruelty, and inequality, Dr. Ambedkar and his followers made a bonfire of it on 25th December 1927 at Mahad. 14 In light of such facts, it is difficult to take the critics’ assertions seriously, much less accept them.

Assertions that Dr. Ambedkar never genuinely intended to convert to Sikhism; that his adoption of Buddhism was merely a political move; that constitutional safeguards and reservations were tools of entrapment rather than empowerment; and that he remained a Hindu until death - all contradict well-documented evidence. Firstly, Dr. Ambedkar considered religious conversion seriously only after the Yeola Conference (13 October 1935), not in 1930 as claimed. At this landmark conference, he made the famous declaration: “Unfortunately, I was born a Hindu untouchable. It was beyond my power to prevent that. But it is within my power to refuse to live under ignoble and humiliating conditions. I solemnly assure you that I will not die a Hindu.” 15

He always regarded the Depressed Classes as a distinct social group separate from Hindus, and deserving of independent representation in the framing of India’s Constitution. This was affirmed when he and Dewan Bahadur R. Srinivasan were invited to the Round Table Conference by the British Government. Their separate status was formally recognized in the Communal Award of September 1931, which granted them separate electorates at par with Muslims, Sikhs, and Christians.

Dr. Ambedkar fulfilled his vow on 14 October 1956 by publicly embracing Buddhism at Nagpur. More than five lakhs of his followers embraced Buddhism alongside him. The twenty-two vows he administered on the occasion explicitly rejected Hindu gods and rituals, underscoring the sincerity and depth of his spiritual transformation. In a historic address lasting over an hour on 15 October, he declared that Hinduism was a ruinous religion and that no one could truly prosper under it. He asserted that under the egalitarian principles of Buddhism,

individuals, the nation, and the world at large could flourish. He emphasized that world peace was unattainable without justice, and that Buddhism, being founded on the principle of justice, would serve as the savior of humanity.¹⁶

To say that he never truly considered conversion to Sikhism or that his conversion to Buddhism was merely political, is to willfully disregard history. After his Yeola declaration, representatives of many religions, including Sikhism approached him. He seriously explored Sikhism as a viable path for his people. At Nasik, he expressed interest in integrating his people into a strong, organized Sikh religion. Addressing the Untouchable Youths' Conference in Poona on 12.13 January 1936, which was largely attended by people from Hindu, Muslim, and Sikh communities, he declared his firm resolve to convert, even God, he said, could not dissuade him. Later that evening he attended a Sikh Bhajan-Kirtan event where Sikh leaders invited him formally to their faith.⁷

Dr. Ambedkar attended the Sikh Mission Conference at Amritsar on 13-14 April 1936. Many Sikhs and Depressed Classes' people from various provinces attended. Addressing the conference Dr. Ambedkar praised the Sikh principles of equality. He even sent his son Yashwant Rao and nephew Mukund Rao to the Golden Temple, Amritsar for a month and half-long study.¹⁸

After deep reflection and consultations with colleagues from various provinces, Dr. Ambedkar initially resolved to adopt Sikhism. Some of his associates advised him to engage with the Hindu Mahasabha, pointing out that Sikhism was widely regarded as culturally affiliated with Hinduism and that Sikhs were eligible for Mahasabha membership. Dr. B.S. Moonje, then President of the Hindu Mahasabha, met Dr. Ambedkar at his Bombay residence, Rajagriha, on 18 June 1936. They held an in-depth discussion on the implications of conversion to Sikhism. Ambedkar's views were later summarized in a written statement, which received the approval of both Dr. Moonje and even Shankaracharya Kurta-koti. Ambedkar argued that even from a Hindu standpoint, Sikhism was the most acceptable alternative, as it shared cultural traditions with Hinduism and could contribute to the political advancement of the country. Despite opposition from Gandhi and other leaders, Dr. Ambedkar continued his engagement with the Sikh Mission. He sent thirteen followers to Amritsar for further study and remained in active communication with Sikh leaders. An agreement was even reached to establish a college in Bombay for the upliftment of the Depressed Classes. However, due to emerging differences between Ambedkar and the Sikh Mission, the understanding ultimately fell

through.¹⁹

Though Dr. Ambedkar ultimately chose Buddhism for a variety of reasons, he remained deeply impressed by the philosophy of Guru Nanak and the teachings in the Holy Guru Granth Sahib. In his undelivered 1936 speech (later published as Annihilation of Caste) to the Lahore Conference of the Jat Pat Todak Mandal, he declared: “You must not only discard the Shastras; you must deny their authority, as did Buddha and Nanak. You must take the stand that Buddha and Guru Nanak took.”²⁰

The shared values of humanism, equality, and democracy in both Buddhism and Sikhism are reflected in the Preamble - the soul of the Indian Constitution drafted by Dr. Ambedkar. Considering these facts, the allegation that his conversion was a political stunt or that he had no real interest in Sikhism utterly collapses.

The assertion that constitutional safeguards, including reservations for Scheduled Castes and Scheduled Tribes, are tools of social entrapment rather than instruments of liberation and empowerment reflects a profound misunderstanding of their purpose. It also undermines Dr. B.R. Ambedkar's lifelong struggle to uplift the marginalized and secure for them a life of dignity, equality, and justice. The constitutional provisions for the abolition of untouchability, the guarantee of fundamental rights, the Directive Principles of State Policy, and affirmative action, including reservations, are not instruments of division. They are powerful tools of social transformation. These measures aim to realize the Constitution's vision of a just and inclusive society, and to forge a truly unified nation. “one people, one nation.” While it is true that casteism continues to be a formidable obstacle despite the legal abolition of untouchability, tangible progress is evident. The rigidity of caste boundaries is gradually weakening; inter-caste marriages, shared dining, and social integration are increasingly common across the country. A notable shift in public consciousness is underway, particularly among the youth, who are more liberal, egalitarian, and receptive to constitutional values. If this trajectory continues, the constitutional ideals of equality, fraternity, dignity, and justice will not remain distant aspirations but will become lived realities.

The allegation that Dr. Ambedkar was anti-Punjab and responsible for the partition of Punjab and the creation of Pakistan, thereby causing untold miseries to its people, is rooted either in blatant ignorance, a misunderstanding of historical facts, or a deliberate distortion of truth. The idea of a separate Muslim homeland in British India, which eventually culminated in the formation of Pakistan, did not originate with Dr. Ambedkar. It was first articulated by Sir Muhammad Iqbal

(Allama Iqbal) in his presidential address to the All-India Muslim League at its Lucknow session in December 1930. However, the League did not formally adopt the proposal at that time. The concept was later expanded and named “Pakistan” by Rehmat Ali, M.A., LL.B., in 1933. He launched the Pakistan Movement and envisioned a separate, independent state comprising five Muslim-majority provinces. Punjab, North-West Frontier Province (NWFP), Kashmir, Sindh, and Baluchistan. The rest, in his view, constituted “Hindustan.”

The idea gained political traction when the Muslim League passed its landmark Lahore Resolution on 26 March 1940, calling for the creation of “independent States” in the northwest - Punjab, NWFP, Sindh, Baluchistan, and the east - Bengal, outside the framework of British India. This demand was based on the League's assertion that Muslims were a distinct nation.²¹

Dr. Ambedkar, though deeply committed to the cause of social justice and the upliftment of the downtrodden, was also an astute political thinker who understood that political independence was essential for building a just society. However, he also recognized that independence could not be achieved without resolving the communal deadlock, especially the demand for Pakistan, which had become the greatest obstacle to India's unity and constitutional future. In response to this growing demand, Dr. Ambedkar wrote a thoroughly researched and analytical treatise in December 1940 titled Thoughts on Pakistan - not a mere article, as critics falsely claim. In this work, he critically examined the rationale, implications, and potential consequences of the partition proposal. As he clarified, the purpose of the book was not to advocate for or against Pakistan, but “to assist the student of Pakistan to come to his own conclusions.”²²

The treatise garnered significant attention among political leaders, academics, and policymakers, prompting Ambedkar to publish two expanded editions in 1945 and 1946 under the revised title Pakistan or the Partition of India: The Indian Political What's What. These later editions went beyond the idea of Pakistan to include a comprehensive analysis of Indian political history, communal tensions, and the constitutional challenges confronting India.

In the preface to the revised edition, Dr. Ambedkar remarked: “The book appears to have supplied a real want. I have seen how the thoughts, ideas, and arguments contained in it have been pilaged by authors, politicians, and editors of newspapers to support their sides. I am glad that the book has been of service to the Indians who are faced with the knotty problem of Pakistan. The fact that Mr. Gandhi and Mr. Jinnah in their

recent talks cited the book as an authority on the subject which might be consulted with advantage bespeaks the worth of the book.” He further stated: “The book is more than a mere treatise on Pakistan. It is an analytical presentation of Indian history and Indian politics in their communal aspects... so large and varied that it might well be called the Indian Political What's What.”²³

To Dr. Ambedkar, the attitudes of both Hindu and Muslim leadership toward the Pakistan question were far from rational. Each side remained deeply entrenched in its own sentiments, resulting in a prolonged deadlock that indefinitely delayed India's independence. In contrast, millions of thoughtful Indians longed for a practical, balanced resolution to the communal impasse. Dr. Ambedkar was among them.

After reflecting deeply on the issue for over three years, he arrived at certain conclusions and proposed a comprehensive scheme, presented in the form of a draft Act of Parliament, to break the communal deadlock. He maintained that the Pakistan question was fundamentally one of self-determination and must be resolved by ascertaining the will of the people. To this end, he proposed a plebiscite of both Muslims and non-Muslims in the Muslim-majority provinces. If a majority of Muslims opted for separation, a neutral and internationally composed Boundary Commission would be tasked with redrawing provincial borders along ethnic and cultural lines. Based on the plebiscite results, the territories favoring secession would form Pakistan, and separate Constituent Assemblies would be constituted for both Pakistan and Hindustan to draft their respective constitutions. The two independent states would begin functioning from a mutually agreed date.

Ambedkar's scheme also included a flexible provision: those opting for Pakistan would have the right to return to India after ten years, and vice versa. If the majority were not immediately in favor of separation, a united central government would continue for a ten-year interim period, after which the question could be revisited through

another plebiscite. His intention was not to force a decision but to allow space for reflection and future reconciliation. While Dr. Ambedkar did not explicitly advocate either for or against Partition, he believed that if Muslims truly desired Pakistan, they should be allowed to experience it. Any reunification that followed such an experience, he argued, would be more stable and enduring.

He made it clear that the purpose of his treatise was not to impose his views but to present a factual, balanced, and thoroughly reasoned analysis to enable readers to form their own judgments on the critical issue of “Pakistan or no Paki-

“समानता और न्याय”
पटियाला 12 अगस्त
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

हमारी आजादी की लड़ाई बाकी है- बाबा साहब

बाबा साहेब
कहते हैं

1935 के अधिनियमन लागू होने के बाद, भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस पार्टी ने 1937 में भारत के आधे राज्यों में सरकारें बनाईं और चतरवर्न के हिंदू लोगों ने 7 राज्यों के ब्राह्मण मुख्यमंत्री बनाए और मंत्री, विधायक और सांसद आदि भी बने। अब शासन, प्रशासन भारत चतरवर्न के लोगों के हाथों में था, फिर भी ये लोग खुद को अंग्रेजों का गुलाम मानते थे। 1947 में सत्ता परिवर्तन के बाद, अनुसूचित वर्ग के लोगों को लगभग वैसे ही समान अधिकार मिले जैसे कि ब्रिटिश शासन के दौरान चतरवर्न के हिंदुओं को थे। वर्तमान में अनुसूचित जाति के लोग मुख्यमंत्री, मंत्री, विधायक, सांसद बनते हैं, लेकिन वे अनुसूचित वर्ग के समाज के लोगों के समानता के अधिकारों को सुनिश्चित करवाने के लिए कुछ नहीं कर पा रहे।

शानदार जीवन जिएं

“डॉ. बी. आर. अम्बेडकर ने 14 मई, 1938 को रत्नागिरी जिले में कनकावली में कोंकण पंचमहल महार सम्मेलन को संबोधित किया। लगभग 1500 व्यक्तियों ने

इस सम्मेलन में भाग लिया। उन्होंने महारों की दयनीय स्थिति की भर्त्सना की और उन्हें एक शानदार जीवन जीने तथा अपने कानूनी अधिकारों जैसे सार्वजनिक कुओं तथा धर्मशाला, शिक्षा आदि का पूरा लाभ उठाने की सलाह दी। उन्होंने लोगों को इंडिपेंडेंट लेबर पार्टी से जुड़ने की सलाह दी क्योंकि कांग्रेस ने दलित वर्गों के लिए ऐसा कुछ नहीं किया था जो उसने उन ब्राह्मणों और व्यापारियों के लिए किया जोकि उनकी गरीबी के लिए जिम्मेदार थे। उन्होंने कहा कि वे भारत से ब्रिटिश साम्राज्यवादियों को निष्कासित करने के इतने इच्छुक नहीं थे जितना कि वे कांग्रेस से संपन्न लोगों को निकालने के इच्छुक थे। अंत में उन्होंने खोती प्रणाली, दासता उन्मूलन विधेयक का समर्थन करने का आग्रह किया।

अन्य बातों के साथ-साथ एक प्रस्ताव पारित किया गया जिसमें महार वतन विधेयक और खोती प्रणाली उन्मूलन विधेयक का समर्थन किया गया जिसे प्रस्तुत विधानसभा में

डॉ. अंबेडकर द्वारा प्रस्तुत किया गया था।
ह./-
अधीक्षक, एस.बी., सीआईडी 30 मई, 1938।
सरकार ने दलित वर्गों की चिंता नहीं की
“डॉ. बी. आर. अम्बेडकर ने प्रेम भाई हाल, अहमदाबाद में 22/23 अक्तूबर, 1938 को, वहां रूककर एक बैठक को संबोधित किया।

“उन्होंने स्वीकार किया कि राजनीति में वे गांधी के विरोधी हैं। इसका कारण यह था कि उन्हें गांधी में कोई विश्वास नहीं था। उन्हें इस बात का भरोसा नहीं था कि गांधी दलित वर्गों के लिए कोई भी अच्छा काम करेंगे। उन्होंने कहा यदि गांधी ईमानदार थे तो बंबई और सीपी के मंत्रियों से अपने मंत्रालयों में दलित वर्गों के प्रतिनिधियों को शामिल करने के लिए क्यों नहीं कहते। उन्होंने दृढ़तापूर्वक कहा कि बंबई की कांग्रेस सरकार न तो भू-राजस्व घटा रही थी और न अमीर लोगों पर कर लगाने को तैयार थी। पिछली सरकार ने खेती के लिए दलित वर्गों को परती भूमि मंजूर करने, पुलिस सेवाओं में दलित वर्गों की भर्ती करने तथा सरकारी विभागों में दलित वर्गों के लिए किंचित आरक्षण किए जाने की सिफारिश की थी। लेकिन कांग्रेस सरकार ने उनकी कोई चिंता नहीं की।”

िदेशी साम्राज्यवाद के साझा दुश्मन से लड़ने के लिए संयुक्त राजनैतिक संगठन की जरूरत

डॉ. बी. आर. अम्बेडकर ने रविवार 25 दिसंबर, 1938 को दोपहर बाद अखिल भारतीय किसान सभा के अध्यक्ष स्वामी सहजानंद का स्वागत किया जिसमें अनेक श्रमिक नेता, अतिवादी और पत्रकार भी आमंत्रित किए गए थे। अपने वक्तव्य ने डॉ. अम्बेडकर ने निम्नानुसार घोषणा की: “मैं लिखित रूप में यह देने को तैयार हूं कि इंडिपेंडेंट लेबर पार्टी और इसके प्रवक्ता के रूप में मैं इंडियन नेशनल कांग्रेस के साथ किसी भी ऐसे संघर्ष में जुड़ जाऊंगा जो वह फेडरेशन के विरुद्ध लड़ाई करने के लिए शुरू करेगा। “मैं यह बात लिखकर देने को तैयार हूं कि यदि कांग्रेस के मंत्री फेडरेशन के विरोध में अपने पदों से त्यागपत्र दे देंगे तो प्रशासनिक तंत्र चलाने के लिए इंडिपेंडेंट लेबर पार्टी खाली पदों पर नहीं बैठेगी और वह अपनी सारी शक्ति और प्रभाव का प्रयोग दूसरों रोकने के वास्ते करेगी।”

मैं पूरी तरह महसूस करता हूं कि हम भारत में सबसे ज्यादा भूखे जीव हैं। हम सबसे अधिक उत्पीड़ित, गरीब,

दलित लोग हैं। हम इस तरह के अन्याय से ग्रस्त हैं जो किसी भी अन्य वर्ग को नहीं भोगना पड़ता। लेकिन इस घड़ी हम उच्चतर वर्गों से अपने मतभेदों को अलग रख देंगे। हम अपनी वर्गगत मांगों पर बल देना स्थगित कर देंगे और कांग्रेस के साथ जुड़ जाएंगे यदि वह साम्राज्यवाद के विरुद्ध लड़ने का फैसला करे।

यह घोषणा स्वामी सहजानंद की इस टिप्पणी के साथ शुरू हुई कि सभी व्यक्तियों को कांग्रेस के साथ जुड़ जाना चाहिए।

उनका यह मानना था कि कांग्रेस एक साम्राज्यवाद विरोधी संगठन है और उसके पास साम्राज्यवाद के विरुद्ध संघर्ष की परंपराएं हैं जिनका दावा कोई अन्य दल नहीं कर सकता, यह भी उसके नाम और उसके उद्देश्यों से देशभर में फैले लाखों करोड़ों कामगार और किसान परिचित थे और कोई भी अन्य राजनैतिक संगठन विख्यात नहीं था। अतः जनमानस की वर्गगत चेतना का निर्माण करके इसे इसके मौजूदा नेताओं से बचाया जा सकता है।

“मैं इस देश के लोगों के सभी वर्गों के एक संयुक्त राजनैतिक संगठन की जरूरत समझता हूं ताकि वे विदेशी साम्राज्यवाद के रूप में अपने साझा शत्रु के विरुद्ध लड़ सकें। एक साझा शत्रु के विरुद्ध लड़ाई होने की स्थिति में मैं सभी राजनैतिक संगठनों के अस्थायी समापन का समर्थन करूंगा। यदि भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस इस तरह का संघर्ष शुरू करे तो मैं इंडिपेंडेंट लेबर पार्टी का समापन करना और अपनी शक्तियां प्रसन्नतापूर्वक कांग्रेस के सुपुर्द करूंगा।” उत्तर देते हुए डॉ. अम्बेडकर ने कहा- “लेकिन आज की स्थिति क्या है ? कांग्रेस किसी साम्राज्यवाद विरोधी संघर्ष में प्रवृत्त नहीं है। यह संवैधानिक तंत्र का प्रयोग पूंजीवादियों के हितों तथा अन्य निहित स्वार्थों को आगे बढ़ाने के लिए कर रही है, यह कामगारों और किसानों के हितों की बलि देकर उनका उत्थान कर रही है।

“इसके प्रशासनिक क्रियाकलापों का गुणगान किया गया है लेकिन जनता द्वारा नहीं बल्कि स्वयं साम्राज्यवाद द्वारा जिसके विरुद्ध संघर्ष करने की कांग्रेस से अपेक्षा की जाती है।”

“अपने वर्ग हितों को आगे बढ़ाने के लिए कांग्रेस ने जो खंडित शक्तियां प्राप्त की हैं जब वह उनका लाभ उठाने में व्यस्त हैं तो अपने हितों की रक्षा करने के लिए और कांग्रेस तथा अन्य मंत्रिमंडलों द्वारा हमारे अधिकारों और स्वतंत्रताओं के हनन का विरोध करने के लिए स्वयं अपना वर्ग संगठन स्थापित करना, स्पष्ट रूप से, हमारा दायित्व बन

रूस बनाम अमेरिका: भारत के लिए किसका साथ है ज़्यादा फ़ायदे का सौदा?

“समानता और न्याय”
पटियाला 12 अगस्त
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

रूस और अमेरिका, दोनों ही दशकों से भारत के लिए अहम रणनीतिक साझेदार रहे हैं। मौजूदा वैश्विक हालात ने इस सवाल को और तीखा कर दिया है कि भारत के लिए किसके साथ रहना ज़्यादा फायदेमंद है?

अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रंप ने रूस से तेल खरीदने के चलते भारत पर अतिरिक्त 25 प्रतिशत का टैरिफ़ लगा दिया है। इस तरह यह नया टैरिफ़ पहले से लागू 25 प्रतिशत टैरिफ़ के साथ जुड़कर कुल 50 प्रतिशत हो जाएगा।

रूस के साथ भारत के रिश्ते पुराने और भरोसेमंद रहे हैं. रक्षा सौदों से लेकर ऊर्जा आपूर्ति तक रूस, भारत का अहम साझेदार रहा है.

स्टॉकहोम इंटरनेशनल पीस रिसर्च इंस्टीट्यूट (सिपरी) के

मुताबिक 2019 से 2023 के बीच रूस से होने वाला हथियार आयात 36 प्रतिशत का था.

वहीं हाल के सालों में रूस से आने वाले सस्ते कच्चे तेल ने भारतीय अर्थव्यवस्था को बड़ी राहत दी है.

दूसरी तरफ, अमेरिका भारत का सबसे बड़ा ट्रेड पार्टनर है. साल 2024-25 में दोनों देशों के बीच 131.84 बिलियन डॉलर का व्यापार हुआ. वहीं, हाई-टेक डिफेंस इक्विपमेंट से लेकर क्लीन

एनर्जी तक के क्षेत्र में अमेरिका पर भारत की निर्भरता बढ़ी है. लेकिन सबसे बड़ा सवाल यही है कि अमेरिका और रूस के बीच बढ़ते टकराव में भारत के लिए किसका साथ फ़ायदेमंद रहेगा?

आर्थिक नज़रिए से नफ़ा-नुकसान

भारत अपनी कुल ज़रूरत का क़रीब 88 प्रतिशत तेल आयात करता है.

वाणिज्य मंत्रालय के आंकड़ों के मुताबिक़, वित्त वर्ष 2024-25 में भारत के कुल तेल आयात का लगभग 35 प्रतिशत हिस्सा रूस से आया, जबकि वित्त वर्ष 2018 में यह केवल 1.3 प्रतिशत ही था.

यूक्रेन युद्ध के बाद रूस पर पश्चिमी देशों ने प्रतिबंध लगाए. उसके बाद वह सस्ते दामों पर तेल बेच रहा है, जिससे भारत को बड़ा फ़ायदा पहुंच रहा है.

सर्च ग्रुप ग्लोबल ट्रेड रिसर्च इनीशिएटिव (जीटीआरआई) के फ़ाउंडर अजय श्रीवास्तव का मानना है कि रूस से सस्ता तेल खरीदकर भारत सालाना दस बिलियन डॉलर की बचत कर रहा है. वे कहते हैं, “वहीं दूसरी तरफ भारत का अमेरिका के साथ

करीब 41 बिलियन डॉलर का ट्रेड सरप्लस (निर्यात ज्यादा, आयात कम) है. हम करीब 87 बिलियन डॉलर का सामान अमेरिका को दे रहे हैं.”

अजय श्रीवास्तव कहते हैं, “अगर ट्रंप का 50 प्रतिशत टैरिफ़ बना रहता है तो भारत के निर्यात में 50 बिलियन डॉलर तक की गिरावट आ सकती है. रूस से तेल ना खरीदने की स्थिति में यह टैरिफ़ 25 प्रतिशत पर रहेगा और भारत का निर्यात 30 बिलियन तक गिरेगा.”

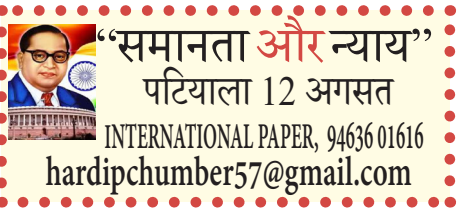
ऐसी ही बात ‘द इमेज इंडिया इंस्टीट्यूट’ के अध्यक्ष रॉबिंद्र सचदेव भी करते हैं. उनका मानना है, “अमेरिकी टैरिफ़ का एक प्रतिशत, करीब एक बिलियन के बराबर है. अगर 50 प्रतिशत टैरिफ़ ट्रंप लगाते हैं तो भारत को करीब 50 बिलियन डॉलर का नुकसान होगा.”

सचदेव कहते हैं, “ना सिर्फ़ पैसा बल्कि भारत में बड़े पैमाने पर नौकरियां भी जा सकती हैं. टैरिफ़ बढ़ने पर सामान अमेरिका कम जाएगा और भारत में व्यापार पर असर पड़ेगा और नौकरियां जाएंगी.”

उनका आकलन है कि अमेरिका अगर 50 प्रतिशत टैरिफ़ जारी रखता है तो भारत में 50 हजार नौकरियां जा सकती हैं.

MP में फर्जी जाति प्रमाण पत्र से नौकरी: एसटीएफ की कार्रवाई में 25 अधिकारी-कर्मचारी पर केस, जांच में और भी नाम आने की संभावना!

मामला ग्वालियर के गौरीशंकर राजपूत की शिकायत पर दर्ज किया गया। इसके बाद एसटीएफ ने राज्यभर में जांच शुरू की, जिसमें कई जिलों से जुड़े नाम सामने आए।

भोपाल। मध्यप्रदेश में फर्जी जाति प्रमाण पत्र के सहारे सरकारी नौकरी करने वालों के खिलाफ स्पेशल टास्क फोर्स (एसटीएफ) ने बड़ी कार्रवाई की है। एसटीएफ ने प्रदेशभर के 25 अधिकारियों और कर्मचारियों पर केस दर्ज किया है। आरोप है कि इन लोगों ने अनुसूचित जाति (एससी) और अनुसूचित जनजाति (एसटी) के फर्जी प्रमाण पत्र बनवाकर नौकरी हासिल की। जांच में सामने आया कि यह नेटवर्क ग्वालियर-चंबल से लेकर इंदौर, शाजापुर, विदिशा, होशंगाबाद और बैतूल तक फैला हुआ है।

ग्वालियर के जयारोय अस्पताल में तीन डॉक्टर भी आरोपी

मामले में ग्वालियर के जयारोय अस्पताल के तीन डॉक्टरों के नाम प्रमुख रूप से सामने आए हैं। इनमें एनाटॉमी विभाग के डॉ. दिनेश मांझी, पैथोलॉजी विभाग के विनोद मांझी और बायोलॉजी विभाग की सुमन उर्फ सीमा मांझी शामिल हैं। इन पर आरोप है कि इन्होंने फर्जी जाति प्रमाण पत्र के आधार पर सरकारी नौकरी प्राप्त की है।

एक्जीक्यूटिव इंजीनियर भी सूची में

सूची में एक एक्जीक्यूटिव इंजीनियर रजनीश कुमार का नाम भी है। जांच में पता चला कि ज्यादातर फर्जी प्रमाण पत्र ग्वालियर से जारी हुए हैं। चौंकाने वाली बात यह है कि इन प्रमाण पत्रों को बनाने में संबंधित सरकारी दफ्तरों के कुछ कर्मचारियों की भी मिलीभगत रही है। एसटीएफ ने स्पष्ट किया है कि प्रमाण पत्र जारी करने वाले इन कर्मचारियों के नाम भी केस में जोड़े जाएंगे।

25 से 50 तक पहुंच सकती है संख्या

फिलहाल एसटीएफ ने 25 अधिकारियों-कर्मचारियों के खिलाफ केस दर्ज किया है, लेकिन जांच में संकेत मिले हैं कि यह संख्या 50 से अधिक हो सकती है। इनमें राजस्व, पुलिस, मेडिकल और लोक निर्माण विभाग (पीडब्ल्यूडी) के कर्मचारी शामिल हैं।

शिकायत से खुला मामला

यह मामला ग्वालियर के गौरीशंकर राजपूत की शिकायत पर दर्ज किया गया। इसके बाद एसटीएफ ने राज्यभर में जांच शुरू की,

जिसमें कई जिलों से जुड़े नाम सामने आए।

एसटीएफ द्वारा दर्ज किए गए केस में जिनके नाम शामिल हैं, उनमें, ग्वालियर के जवाहर सिंह, सीताराम, सरला देवी, राजेश कुमार, कुसुमा देवी, सुनीता रावत के अलावा नाहर सिंह, बाबूलाल रावत, महेश, मनीष गौतम, हाकिम सिंह, यशकुमार सिंह, अनिल, रेखा, महेंद्र सिंह, लोकेंद्र सिंह, देवीलाल ढीमर, भागीरथ मांझी, अनुपम मांझी, हेमंत बाथम, गीतिका के नाम शामिल हैं।

तेज हो सकती है कार्रवाई!

जांच टीम अब फर्जी प्रमाण पत्र जारी करने वाले सरकारी दफ्तरों के कर्मचारियों की भूमिका खंगाल रही है। अनुमान है कि इस कार्रवाई में आने वाले दिनों में और बड़े नाम सामने आ सकते हैं। एसटीएफ का कहना है कि दोषियों के खिलाफ कड़ी कानूनी कार्रवाई की जाएगी, ताकि सरकारी नौकरियों में इस तरह की धोखाधड़ी पर रोक लगाई जा सके।

मध्यप्रदेश राज्य

अनुसूचित जाति आयोग के पूर्व सदस्य प्रदीप अहिरवार ने द मूकनायक से बातचीत में बड़ा आरोप लगाया है। उन्होंने बताया कि उन्होंने वर्तमान मोहन सरकार की राज्य मंत्री प्रतिमा बागरी के फर्जी जाति प्रमाण पत्र की शिकायत की है। उनका कहना है कि ऐसे मामले केवल छोटे स्तर तक सीमित नहीं हैं, बल्कि सत्ता और प्रशासन के ऊंचे पदों तक फैले हुए हैं।

प्रदीप अहिरवार ने कहा कि आरक्षण का फर्जी तरीके से लाभ लेकर कई लोग आईपीएस तक बन गए हैं। उनके मुताबिक, प्रतिमा बागरी ने तो एससी के आरक्षण का लाभ लेकर विधायक का चुनाव जीता और बाद में मंत्री पद भी हासिल कर लिया, जबकि उनका जाति प्रमाण पत्र संदिग्ध है। उन्होंने कहा कि यह आरक्षण प्रणाली के साथ गंभीर धोखाधड़ी है,

जिससे वास्तविक पात्र वंचित हो रहे हैं। उन्होंने प्रशासन से मांग की कि पूरे प्रदेश में फर्जी जाति प्रमाण पत्रों की शिकायतों की गंभीरता से जांच कराई जाए। अहिरवार ने आगे कहा कि दोषी चाहे कितना भी बड़ा पद क्यों न संभाल रहा हो, उसके खिलाफ सख्त कानूनी कार्रवाई होनी चाहिए, ताकि भविष्य में कोई भी व्यक्ति इस तरह से आरक्षण के अधिकार का दुरुपयोग न कर सके।

ऑपरेशन अखल: जम्मू-कश्मीर में चरमपंथियों का नया तरीका, ढूँढी ‘नई पनाहगाह’

जम्मू-कश्मीर के अखल में पिछले 12 दिनों से सुरक्षा बलों और चरमपंथियों के बीच मुठभेड़ चल रही है। साल 2021 के बाद यह सबसे लंबी चलने वाली मुठभेड़ है।

श्रीनगर से करीब 90 किलोमीटर दूर कुलगाम जिले के अखल गाँव में एक अगस्त से मुठभेड़ शुरू हुई थी. स्थानीय ज़बान में इस जगह को ‘अक्हाल’ कहते हैं. इस ऑपरेशन के दौरान यह इलाक़ा ‘अखल’ नाम से चर्चित हो गया है. अखल, कुलगाम ज़िले का निहायत ख़ूबसूरत गाँव है. यह हरे-भरे घने जंगलों से घिरा है. इन्हीं जंगलों में मुठभेड़ चल रही है.

इस मुठभेड़ में अब तक सेना के दो जवानों और एक चरमपंथी की मौत हुई है. कई सुरक्षाकर्मियों घायल हुए हैं.

एक अगस्त को सेना ने सोशल मीडिया ‘एक्स’ पर चरमपंथियों के खिलाफ़ ‘ऑपरेशन अखल’ और संयुक्त अभियान के बारे में जानकारी दी थी. दो अगस्त को सेना ने एक दूसरे बयान में बताया कि रात भर फ़ायरिंग चलती रही. सेना ने घरे को और सख़्त किया है.

इस बीच, कुलगाम में तैनात एक वरिष्ठ पुलिस अधिकारी ने बताया कि चरमपंथियों के खिलाफ़ अखल में अभियान जारी है.

इस अभियान में सेना, जम्मू-कश्मीर पुलिस और केंद्रीय रिजर्व पुलिस बल (सीआरपीएफ़) शामिल हैं. चरमपंथियों को खोजने के लिए इस अभियान में ड्रोन, हेलीकॉप्टर और आधुनिक तकनीक का इस्तेमाल किया जा रहा है.

हाल की सबसे लंबी मुठभेड़

इससे पहले, साल 2021 में पुंछ में नौ दिनों तक चरमपंथियों के खिलाफ़ अभियान चलाया गया था.

उस अभियान में सेना के दो अफ़सरों समेत नौ जवानों की मौत हुई थी. हालाँकि, उस अभियान में किसी चरमपंथी की मौत हुई थी या नहीं, इसका पता नहीं चल पाया था.

साल 2023 में कश्मीर घाटी के गाड़ूल में सुरक्षाबलों और चरमपंथियों के बीच सात दिनों तक मुठभेड़ चली थी. उस मुठभेड़ में दो अफ़सर, दो जवान और दो चरमपंथी मारे गए थे.

ये दोनों मुठभेड़ घने, दुर्गम और ऊँचे पहाड़ों में हुई थी.

साल 2025 के मार्च महीने में जम्मू क्षेत्र के कठुआ में 48 घंटों तक सुरक्षाबलों और चरमपंथियों के बीच मुठभेड़ चली थी. इस मुठभेड़ में एक अफ़सर समेत चार पुलिसकर्मियों और दो चरमपंथी मारे गए थे. यह मुठभेड़ भी जंगलों के बीच हुई थी.

क्या बीते कुछ सालों में चरमपंथ ने रणनीति बदली?

साल 2019 के बाद जम्मू-कश्मीर में सक्रिय चरमपंथियों ने अपनी गतिविधियों का दायरा जंगलों की तरफ़ बढ़ा दिया है. हालाँकि, इससे पहले चरमपंथी रिहायशी बस्तियों में रहते थे. अब ऐसा बहुत ही कम हो रहा है.

हाल के दिनों में सुरक्षाबलों ने एक बड़ा अभियान श्रीनगर से करीब 30 किलोमीटर दूर दाछीगाम के जंगलों में चलाया था. यहाँ तीन चरमपंथियों को मारने का दावा किया गया. गृह मंत्री अमित शाह ने मारे गए इन तीन चरमपंथियों को पहलगाम हमले के लिए ज़िम्मेदार ठहराया है.

पहलगाम की बैसरन घाटी में चरमपंथियों ने 25 पर्यटकों और एक स्थानीय व्यक्ति को मारा था. यह घटना भी जंगलों के बीच हुई थी.

अखल एनकाउंटर के संबंध में तीन दिन पहले कश्मीर ज़ोन के इंस्पेक्टर जनरल विधि कुमार बिरदी से बीबीसी हिंदी की बात हुई थी. उन्होंने बताया था कि घने जंगल और दुर्गम

एक नई रणनीति है.

जानकारों का मानना है कि साल 2019 के बाद जम्मू-कश्मीर में चरमपंथ के खिलाफ़ बड़े पैमाने पर अभियान चलाया गया. इसकी वजह से चरमपंथियों ने रिहायशी इलाक़ों में रहना बंद कर दिया.

यही नहीं, सरकार का भी कहना है कि जम्मू-कश्मीर से चरमपंथ का सफ़ाया हो रहा है.

कितना मुश्किल है जंगलों-पहाड़ों में अभियान चलाना?

मुनीर ख़ान का कहना है कि जंगल वारफ़ेयर कोई आसान मामला नहीं है.

वे कहते हैं, “ बीते सालों में आपने देखा कि किन सख़्त और दुर्गम पहाड़ियों में हमारे जवानों को आतंकवादियों के साथ मुकाबला करना पड़ा है. ऐसा नहीं है कि हमारी सेना को जंगल वारफ़ेयर की ट्रेनिंग नहीं है लेकिन कभी-कभी उन्हें नुक़सान उठाना पड़ता है. पहाड़ी इलाक़ों में अभियान चलाना ख़ुद में एक चुनौती है.”

हाल की सबसे लंबी मुठभेड़

इससे पहले, साल 2021 में पुंछ में नौ दिनों तक चरमपंथियों के खिलाफ़ अभियान चलाया गया था. उस अभियान में सेना के दो अफ़सरों समेत नौ जवानों की मौत हुई थी. हालाँकि, उस अभियान में किसी चरमपंथी की मौत हुई थी या नहीं, इसका पता नहीं चल पाया था.

साल 2023 में कश्मीर घाटी के गाड़ूल में सुरक्षाबलों और चरमपंथियों के बीच सात दिनों तक मुठभेड़ चली थी. उस मुठभेड़ में दो अफ़सर, दो जवान और दो चरमपंथी मारे गए थे.

ये दोनों मुठभेड़ घने, दुर्गम और ऊँचे पहाड़ों में हुई थी.

साल 2025 के मार्च महीने में जम्मू क्षेत्र के कठुआ में 48 घंटों तक सुरक्षाबलों और चरमपंथियों के बीच मुठभेड़ चली थी. इस मुठभेड़ में एक अफ़सर समेत चार पुलिसकर्मियों और दो चरमपंथी मारे गए थे. यह मुठभेड़ भी जंगलों के बीच हुई थी.